

Lotte Fang og Jørgen Brendekilde

FRA DENGANG TIL NU

Roskilde Private Realskole igennem 100 år

**FRA
DENGANG
TIL NU**

Historien om Jens Rasmus

af

Jørgen Brendekilde

De vil på de følgende sider stifte bekendtskab med Jens Rasmus, høkerens eller købmandens Jens Rasmus for at være mere nøjagtig. På sin vis var Jens Rasmus en ganske almindelig skoledreng i syv, otte eller ni-årsalderen. Alligevel adskilte han sig fra alle andre drenge i den alder og i alle aldre. Jens Rasmus var »den evige skoledreng«, Drengen, der fra 1874 og helt op til den sidste skoledag i 1974 har gået under skoleklasserne om og om igen. Ingen i skolen kendte Jens Rasmus' hemmelighed. Ingen genkendte ham fra gang til gang eller anede noget om den opgave, han havde påtaget sig. Opgaven med at berette om sin skolegang igennem hundrede år, fra den dag, han gik ind i »Forberedelsen« i LI. Maglekildestræde, og indtil han nu i år endelig er blevet udfriet af den evige gentagelse. Når fortællingen om ham er til ende, og hans mission dermed er slut, forsvinder Jens Rasmus, så I lærere ved og elever i »Roskilde Private Realskole«, som han nu for stedse har forladt, skal ikke spille tiden med at forsøge at finde ud af, hvem der er Jens Rasmus i det næste skoleår og årene fremover, for han er ikke mere.

Jens Rasmus har gennemgået denne uendelige række af skoledage for at kunne berette lidt om den skole, der blev grundlagt i 1874 i Vandkuranstalten og om den skole på Dr. Margrethevej, der i år kan fejre 100-års jubilæum, og nu er han for evigt borte.

Første kapitel

"Og saa husk at tage din Hue paa!" Hans Moders Stemme gav Gienlyd i den lange, kolde Korridor. Han snuppede modvilligt den sorte, kasketagtige Hue med den smalle Skygge, klaskede den lidt demonstrativt oven paa de lyse Lokker og løb det bedste, han havde lært ud i den mørke Vintermorgen. Han maatte for alt i Verden ikke komme for sent i Skole. Han vidste ganske godt, at en af Skolens lærere stod og modtog de Disciple, som ikke mødte til Tiden. Han havde lige faaet et Par nye Støvler - af de nymodens, der gik "til lige over Anklen", og saa var de for Resten lidt rigeligt store. "Til at vokse i", havde hans Moder sagt til Skomageren. Naar man nu gik i "Forberedelsen" eller "Forberassen", som Børnene kaldte den, var man nødt til at gaae med Støvler, og ikke med Træsko, hvilket man kunde tillade sig i de almindelige Skoler. Der var visse uskrevne Love, man maatte følge. Blandt andet den om Nødvendigheden af at have Hue paa, naar man gik paa Gaden. Niels Jørgen i Karen Olsdatterstræde kunde sagtens. Han kunde tillade sig at føite den hele By rundt med bart Hoved, medens han, Jens Rasmus, som var Søn af en velstaaende Høker, ikke kunde tillade sig slige Udskeielser. Jens Rasmus kunde til Tider godt ønske, at han ikke var Høkerens Søn, saa havde ogsaa han kunnet løbe rundt i Roskilde, barhovedet og i klaprende Træsko i Stedet for i disse triste støvler, og saa var han heller ikke blevet anbragt i "Forberassen", hvor man stillede strenge Krav til Disciplene og dertil ventede sig betydeligt mere af dem end af Børn fra de gemene Skoler.

Imedens han smaaløb, saa hurtigt det lod sig gjøre i de lidt rigeligt store Støbler, følte han efter i sin Bukselomme. Jo, han havde husket at faae sine Janter med, de smaa og store Blyknapper til at spille med i Frikvarterene. Under Armen knugede han Voksdugspakken, der indeholdt Katekismen, Læse- og Regnebogen, Tabellen og Grifflen; men havde han nu ogsaa husket Voksdugsposen med den lille Svamp? Inde paa Aflaven under Stortrøien og Blusen havde han sin Madpakke. Han løb ned ad Lille Maglekildestræde, ind igiennem Kildehuset og hen til Døren ind til den Del af Vandkuranstalten, der rummede Skolen. En af lærerne, en høi, slank Mand i sort Klædestøi og med hvid, stiv Flip stod lige indenfor Døren og fingerede tankefuldt ved sit sorte Bindeslips, Han var saa langt inde i sin Tankeverden, at han ikke opdagede Jens Rasmus, der omgaaende standsede, rev Huen af Hovedet og bukkede dybt, saa dybt, at han nær havde tabt Balancen, og Leverposteimaden i Madpakken inde under Blusen fik et saa kraftigt Klem, at Leverposteien blev tværet ud over samtlige andre Stykker Smørrebrød. I en Fart fik han Stortrøien og det sorte, hjemmestrikkede Halstørklæde af, og sammen med Huen blev begge Dele hængt omhyggeligt op på Knagen. Stille smuttede han ind i Skolestuen og hen til sin plads ved Siden af Assessorens Thomas Emil. Det var endnu saa dunkelt, at Petroleumslamperne, der hang ned fra loftet, var tændt og de gule, hyggelige Flammer i de fire Lamper hialp den store, sorte Kakkelovn med at varme Skolestuen op.

Hr. Adiunkten var endnu ikke kommet, saa Rummet summede af ivrige Drengestemmer. Kun enkelte Disciple anvendte Tiden til en sidste Giennemgang af den lille Tabel. Døren gik op og Hr. Adiunkten gjorde sin værdige Entré i Skolestuen. Samtlige Drengene fløi op fra Bænkene og hilste med et ærbødigt Buk. Et kort Øjeblik stillede læreren sig foran den store sorte Kakkelovn for at varme sine Hænder. Derefter gik han adstadigt og fornemt han til Kateteret og besteg det, som var han en Konge og det en Tronstol. Jens Rasmus morede sig over den maiestæ-

tiske Spankuléren og han skubbede næsten umærkeligt, men i alle Tilfælde usynligt, til Thomas Emil; thi Tanken om det smidige Spanskrør, der stod og lænede sig op ad Væggen i det mørkeste Hjørne af Skolestuen, fratog dem begge enhver lyst til synlige Reaktioner over Hr. Adiunktens store Værdighed.

Bag i sin Regnebog havde Jens Rasmus gemt sine sidst erhvervede Glansbilleder, som han saa gerne vilde vise Thomas Emil. Tre sammenhængende og farbestraalende Billeder med Variationer over samme Tema. En eventyrligt deilig Fé, ridende paa et Stierneskud; men da det var i Strid med Skolens Reglement at medtage andre Sager end saadanne, som skulde bruges i Undervisningen, saa beherskede han sig. Tanken om Spanskrøret obre i hjørnet dukkede op paany, og ligesom de andre Disciple, blev han siddende stille med Hænderne foldet foran sig på Skolepulten.

Det kneb saare meget for Jens Rasmus at føle Interesse for, hvor mange Gange seks der var hvor mange; thi hans sorte, hjemmestrikkede og hellange Strømper kradsede noget saa grueligt paa Indersiden af Laarene. Da han havde beklaget sig herover til sin Moder, havde hun blot sagt: "Det er nok muligt, at det Garn, Tante Marie strikker Strømper af, er lidt groft, men det er stærkt og varmt – og saa er Strømperne iøvrigt strikket med Kiærlighed, og du er blot hysterisk, og saa taler vi ikke mere om det"! Strømperne kradsede nu altsaa bare alligevel. Nu sad han her og led i Stilhed og svarede helt forkert, da Adiunkten spurgte, hvad otte gange seks var.

Timen var til Ende, og Klassens Duks, Pastorens Morten, blev sat til at puste Lamperne ud med det dertil indrettede, vinkelboiede Pusterør. Den karakteristiske Lugt af slukkede og let osende Lampebæger bredte sig i Rummet. Medens de andre Drengene forlod Skolestuen, hankede Morten op i Kultasken og gik ud for at hente Brændsel.

Der var saa gruelig fugtigt paa Gruslegepladsen, og Veiret var egentlig for koldt til at spille Janter i, men den lille Klynge

Drenge, deriblandt Jens Rasmus, trak hen i et Hjørne af den klamme Skolegaard for at spille. Janter eller Klink skulde egentlig spilles med Kobber - een og -toører og blev det, naar det blev spillet af voksne Personer; men Herren maatte vide, hvor de Drenge var at finde, som var i Besiddelse af saa kostelige Gienstande at sætte paa Spil. Skjønt Disciplene i "Forberassen" var Børn fra saakaldt bedre stillede Hiem, maatte de alligevel nøies med Blyknapper; thi Penge var nu engang Penge, og Penge legede man ikke med - og endelig hørte Børn og Penge ingenlunde sammen.

Naar engang Vaarlufften havde tørret Skolegaarden, var der et lille Omraade, som var plant og glat nok til, at Drengene til den Tid kunde konkurrere om, hvem der længst kunde holde en Top i Fart. Endnu maatte man nøies med at glæde sig hertil; thi der ville gaa talrige Uger endnu, inden Solen fik saa megen Magt.

En lille Flok Drenge var gaaet fra en høirøstet Diskussion over til en mere haandgribelig Afgjørelse af den opstaaede Uenighed, og den svageste af de implicerede, Prokuratorens lille, tykke Ole, var kommet underst i den kæmpende Klump, hvilket hurtigt blev klart for alt Folket, da hans helt ubeherskede Hysten trængte frem fra Bunden af den sammenfiltrede Masse af Drengekroppe. En tililende Lærer fik ham hurtigst muligt halet fri, og ærligt talt saa mindede den befriede Ole ikke meget om den Ole, der for faa Minutter siden ren og nydelig var gaaet ind i Kampen. Til alt Held havde man nu Fru Kornerup at ty til. Det var et elskeligt og moderligt Væsen, hvis egentlige Arbejde bestod i at sørge for den daglige Rengjøring af Skolen, og som til alt Held for Drengene havde en lille Leilighed på Skolen. Hun kunde baade vadske og trøste, og hun gjorde det med Glæde.

Andet kapitel

I 40 Aar havde Jens Rasmus gaaet i Forberedelsesskolen i Ll. Maglekildestræde. Naar den sidste Skoledag i den sidste Klasse var til Ende, og de andre Elever fortsatte i Kathedralskolen eller andre Skoler, skulde han efter Sommerferien igen begynde i den samme Skole. Han skulde for tiende Gang begynde i første Klasse, men denne Gang var der dog en lille Forandring. Han skulde ikke mere hver Dag forbi Domkirken og ned til Vandkuranstalten i Ll. Maglekildestræde. Den gamle Skole var nedlagt nu, og han skulde i Fremtiden fra Hjemmet over Faderens Forretning i Algade, et Stykke ned ad denne, og saa ad Olsgade til Klosterhusstræde, til højre ad dette og saa de faa Meter til den helt nye og moderne Skolebygning, der var blevet færdigopført i Løbet af Vinteren. I den nye Skole vilde han ogsaa komme til at gaa sammen med Piger, hvilket Jens Rasmus ikke var synderligt begejstret for. Tøser var noget ukendt, som man nok burde være lidt skeptisk over for. Der var ogsaa sket det, at Jens Rasmus havde faaet et Tornyster, saadan et rigtig flot et med Klap af det pure Sælhundeskind. Det kan selvfølgelig meget vel være Indbildning, men det syntes, som satte han Fødderne fastere i Jorden og marscherede mere selvsikkert hen ad Gaden, end han gjorde i alle de Aar, hvor han kun havde sine Bøger indpakket i et Stykke sort Voksdug og sammenholdt af en Rem - og saa blev hans Madpakke ikke trykket flad mere.

Han var lidt forpustet den Morgen, for han var kommet lovligt sent hjemmefra. Det var pludseligt blevet Regnvejr, og hans Moder havde beordret ham til at skifte fra Sko til de mere ro-

buste Fedtlæderstøvler, og de var saa sene at faa paa. Snøres hele Vejen op, skulde de, de Bæster. Baandet omkring Hæfterne, krydse og stramme - Baandet omkring Hæfterne, krydse og stramme, og der skulde trækkes lige meget med begge Hænder under Stramningen, ellers blev Snøringen skæv. Endelig kunde han saa spænde Læderlappen, der fastholdt og dækkede Snørebaandene. I en Fart trak han Matrosblusen ned over Hovedet, smækkede Matrosshuen paa det næsten plydsklippede Haar, stak i den sorte Stortrøje og fløj ud ad Døren. Han skulde være i Klosterhusstræde inden Kl. 8,25, det krævede Skolens Reglement. Han skulde først ind paa Kontoret til Frøken Madsen med en Enkrone og en Halvtredsøre, som hun, ogsaa i Følge Skolens Reglement, skulde opbevare, indtil Skoletiden var forbi. Pengene skulde han hen til Rullekonen med paa Vejen hjem fra Skole.

Da han løb ind igennem den aabne Halvdel af Dobbeldøren, der førte ind til Skolens Forgang, fik han øje paa Overlærer Mikkelsen, der stille og værdigt var paa Vej ned ad Trappen for at smække Indgangsdøren. Bag de ovale Guldlorgnetter iagttog hans lidt smalle øjne den forpustede Dreng, og da Jens Rasmus standsede helt op for at bukke dybt, kunde han ud af Øjenkrogene se paa den vippende Bevægelse af Overlærerens Fipskæg, at denne mumlede et uørligt "God Morgen". Efter at han pligtskyldigst havde afleveret de halvanden Krone paa Frøken Madsens Kontor, benede han videre ned ad Gangen og hen til sit Klasseværelse. De skulde have Frøken Skaarup i første Time, og i samtlige af Dagens andre Lektioner selveste Frøken Madsen. Imedens Frøken Skaarup var langt inde i et ihærdigt Forsøg paa at lære Carl-Georg at stave sig fejlfrit igennem "Kostald", forsøgte Jens Rasmus at vise Børge, der sad foran ham, at han idag havde nogle nye og flotte metalglinsende Kugler med, som de skulde spille med i det store Frikvarter. Han opgav dog sit Forehavende, da Marie Louise paa Bænken ved Siden af havde opdaget, at noget var i Gære, og hvem turde regne med, at hun ikke var saa solidarisk med sin Kønsfælle, Frøken Skaarup, at hun sladrede. Han var stadigvæk lidt utryg ved disse Tøser, men der var een Ting, han maatte erkende: De var meget bedre til at spille Djævelspil end samtlige Drengene. Det var ikke uden Irritation at han saa, hvor højt Tøserne kunde kaste den timeglasformede Duppedit til Vejrs og hvor sikkert de igen kunde gribe den paa den tynde Snor imellem de to tynde Pinde. Jo, saagu havde Piger visse fordele ... og saa var de anderledes. En Opdagelse, man ikke aabenlyst viste al for stor Interesse. Jens Rasmus havde kun en Broder, saa hans Kendskab til Kvindekønnets Anatomi var højst begrænset.

En Dag havde der tilbudt sig en uventet Lejlighed til at snyde sig til et Kig ind i Gymnastiksalen, uden at Pigernes Gymnastiklærerinde, Frøken Schiøtz opdagede det, men Haabet om overraskende Afsløringer af hidtil ukendte Områder paa de smaa Yndigheder blev hurtigt kvalt. De var i Bluse og Nederdel, og skønt den sidstnævnte ved visse hurtige Bevægelser af

Kroppen godt kunde have afsløret nogle hidtil ukendte Enkeltheder, saa var samme Enkeltheder yderligere tilslørede af "mørke Benklæder" - efter Reglementet.

Ogsaa efter Reglementet stillede man op i Rækker, naar Frikvarteret var forbi og man igen skulde ind til Time. To og to ved Siden af hinanden, og først naar man stod helt stille og uden at bryde Stilheden, fik Række for Række Lov til at forlade Skolegaarden, der godt kunde føles kold og klam, naar man stod uden at røre sig i for mange Minutter. "I maa gøre Jer klart, at Timen er begyndt saa snart jeg har ringet ind? derfor maa I forholde Jer stille – Forstaaet?"

Timer, Dage, Uger og Maaneder, ja, flere Aar gik med de sædvanlige Skoledage, Ferier og Skoledage paany, og næste Gang, vi træffer Jens Rasmus, har Skolen lige skiftet Navn.

Tredie kapitel

"Roskilde Private Realskole og Forberedelsesskole til Katedralskolen". Det var Skolens Navn fra den Morgen, de mødte første Gang efter Sommerferien i 1924. Skolens Ejer og daglige Leder hed nu Wedel, og udover at der i de kommende Aar skete nogle andre større og mindre Forandringer, saa gik det hele, for Jens Rasmus i alle tilfælde, sin vante Gang.

Hans Sælskindstornyster, som efter mange Aars Brug ikke var anvendeligt mere, var blevet erstattet af en "Rumpedasker", som efter Gymnastiklærer Jensens Mening ikke var god for Holdningen; og han vidste Besked med den Slags, for han var Løjtnant.

Han havde ogsaa efterhaanden maattet lære helt nye Fag.

Det var faktisk med Aarene blevet mere krævende at gaa i Skole. Til Gengæld spillede Katekismen og Skriftstederne en mindre Rolle nu, hvorimod man stædigt holdt fast paa Sangtimerne. For Pokker, hvor han dog hadede de Sangtimer med Hr. Carlsen. Navnlig var det slemmt for ham, naar samtlige Klasser havde Fællestime med flerstemmig Korsang. Paa Trods af den manglende Interesse for Sang og Musik, var det dog ikke uden en indeklæmt Beundring, Jens Rasmus hørte de musikalske Elevers Præstationer, som han aldrig selv ville være i Stand til at yde, selvom han igen skulle gaa i Skole en Periode paa hundrede Aar. Han kunde til Nød nynne første Linie af "Under de lysegrønne Lindetræer", en Sang hans Fader saa ofte gik og småynnede i Bagbutikken, og den blev da ogsaa nogenlunde genkendelig i Jens Rasmus' Fortolkning, men kaste sig ud i Niels V. Gades "I Østen stiger Solen op", det vovede han altsaa ikke; men han bevægede da Munden og "Iod som om", saa Hr. Carlsen ikke kom med haanlige Bemærkninger.

Det var underligt for Jens Rasmus, da Frøken Madsen tog sin Afsked i 1925. Han følte det, som blev den sidste Forbindelse med Fortiden og med hans lange Skolegang i LI. Maglekilde- stræde brudt, men i sit stille Sind tænkte han, at nu var hun da færdig med Skoleriet; men hvad med ham? Han skulde fortsætte 49 Aar endnu.

Efterhånden som Aarene gik, blev "Tøserne" en Selvfølge, skønt de dog nok stadigvæk kunne forekomme lidt aparte. De var lidt vel snerpede, mente Jens Rasmus. Enkelte af dem kunne saamænd faa i Sinde at rødme, naar een eller anden i fuld Overensstemmelse med Kendsger-

ningerne paastod, at et eller andet var noget Lort. Derimod var det skægt, naar man kunde imponere dem, og det kunde man, naar man stillede op til "Stridsvogne". I samme Øjeblik trak Pigerne sig hen til et nogenlunde sikkert Hjørne af Skolegaarden. Nogle Drengene, Kuskene, tog et fast Greb i deres Livremme eller Seler og helt ind i Skjorte og Undertrøje, hvorefter man med Front imod hinanden stillede op i to Hold - et i hver Ende af Skolegaarden. Naar Kampsignalet lød, startede samtlige "Vogne", og det var uundgaaeligt at et Par af Hestene saa lidt forslaaede og sjukskede ud efter Sammenstødet. Men hvad gjorde det, naar blot man vandt?

Det var selvfølgelig nok den samme Jens Rasmus, der i Begyndelsen af 1930'erne troligt passede sin Skolegang i det, der nu hed "Roskilde Private Fællesskole", som den Jens Rasmus, der lige saa troligt cirka 60 Aar tidligere havde passet den i "Forberassen", men alligevel var han ikke til at kende igen, hvis man da ikke saa meget nøje efter. Han havde nu sit Haar "klippet til Skilning" og kæmmet glat med Brillantine. Siddende kækt paa Sned havde han nu enten en smaaternet Six-pense eller en mørkebrun Alpehue med en lille Snut i Toppen. Om Sommeren mødte han op i Skolen, iført korte Spejderbukser, Sportsstrømper og luftige Sandaler eller Lærredssko. I den kolde Tid gik man med lange Bukser eller som f. Eks. Jens Rasmus med Plusfour eller Pludderbukser. Han havde nok faaet nogle Par af de smarte, storternede Sportstrømper, som hørte til Pludderbukser, men saa smart som Tandlægens Frederik, var han nu ikke. Det lykkelige Bæst havde faaet Sportsstrømper med paasyede, edderraffinerede Uldgarnskvaster, der hang og dinglede under Pludderet. Iøvrigt havde Jens Rasmus allerede faaet sin første rigtige Herrejakke til "at være fin i", men til daglig gik han og de andre som Regel i hjemme- eller maskinstrikkede Pullovere.

Mon ikke at det var i 1932 eller 33, Jens Rasmus saa den første Yo-Yo? Det var gaaet i Glemmebogen, hvem der havde den med i Skole. Der gik nogen Tid inden han havde faaet plaget sin Fader saa meget, at han fik en selv. Da hans Karakterpenge for Tiden ikke havde været saa mangfoldige, at der kunde skraves en hel Krone sammen, maatte hans Fader punge ud, men saa maatte han ogsaa paatage sig at hjælpe til med at køre Varer ud i en hel Maaned. Den første Dag, han havde Yo-Yo'en med i Skole, kneb det med at vente til Frikvarteret, inden han demonstrerede sine Færdigheder for de nærmest siddende, men han beherskede sig. Det kunde jo ellers godt tænkes, at Nyerhvervelsen havnede i Lærerens Lomme og i bedste Fald kunne hentes efter Skoletid paa Bestyrerens Kontor.

Han huskede tydeligt den Dag i 1934, hvor Skolen igen fik ny Ejer og Leder: Manden med det flotte Overskæg og det kraftige, mørke Haar. Ham som døbte Skolen om til "Roskilde Private Realskole". Saa vidt Jens Rasmus kunde huske, var det ogsaa omkring den Tid, Klosterhusstræde

blev omdøbt til Dronning Margrethesvej.

Efterhånden som Aarene gik, tænkte han slet ikke mere paa, at han og hans Kammerater gik i Klasse med Piger. Det generede ham faktisk slet ikke mere, og efter at Skolen havde faaet en 8' Klasse og senere igen Mellemskoleklasser, lagde han med Forbløffelse Mærke til, at nogle Drengene herfra syntes at finde Behag i Pigeselskab. Ja, nogle af dem udviste endog en efter Jens Rasmus' Mening ganske overdreven Hensynsfuldhed og Interesse for de smarteste af Tøserne. Det var hændt, at han havde taget Initiativet til Oprettelsen af et Talekor af mindre Drengene, som med taktfaste, høje Drengestemmer istemte et monotont Korværk med Teksten: Keld er forlovet med Lilly - Keld er forlovet med Lilly! og saa var det iøvrigt med at komme væk i en Fart, hvis den store Dreng ikke fandt Hymnen passende til Lejligheden eller ikke ønskede nogen Form for Opmærksomhed vedrørende Pigens og hans uskyldige Forelskelse. Hverken Jens Rasmus eller de andre Korister vidste saamænd, hvad der laa bag Ordet "Forlovet" men de vidste blot, at der laa noget, man ikke var nærmere informeret om, derfor gættede man, samlede andres Gætteri og ufuldkomne Viden sammen, og af disse Ingredienser sammenbryggede man sin egen personlige Forestilling om Kønnenes indbyrdes Forhold. Det var givetvis nogle særdeles brogede Resultater, man kom til, men spændende var det, selvom Jens Rasmus maatte indrømme, at han nu alligevel var mere optaget af sine Rich's-billeder og sine OTA-samlekuponer.

Efter hvad Jens Rasmus kunde huske, holdt den mørkhaarede Skoleejer ikke ud i mere end cirka tre Aar, saa gjorde den næsten sin Entre paa Skolen, og Jens Rasmus rystede paa sit lyse Hoved og tænkte noget i Retning af: "Jeg har s'gu ogsaa snart faaet nok, men jeg har 37 Aar tilbage". Men Skolens nye Ejer og leder, Johs. Bjerg-Nielsen havde til Gengæld ikke i Sinde at forlade Valpladsen så hurtigt. I 34 af de sidste 37 Aar, Jens Rasmus skulle fortsætte sin Skoledrengetilværelse, maatte han hver Dag bukke høfligt for denne Mand, om hvem Eleverne vidste, at han ikke alene var Skoleejer og Lærer, men at han ogsaa i ledige Stunder eksperimenterede og "opfandt" et eller andet, som hverken Jens Rasmus eller de andre kunde finde ud af, hvad var.

Det næste, vi skal høre om Jens Rasmus er fra hans sidste tre Aar som Skoledreng, men inden han forlod Skolen, skulde dens Navn igen blive ændret. Den fik det samme Navn som den havde haft først i 30'erne: "Roskilde Private Realskole". Det bliver om denne, Jens Rasmus skal fortælle om til sidst.

Fjerde kapitel

Det var en morgen i begyndelsen af maj 1974. Jens Rasmus var sammen med Henrik på vej ned ad Skt. Olsgade. På hjørnet af denne og Dr. Margrethevej stod en lille flok andre elever og pjankede. Det brogede sceneri tvang et lille smil frem, og hans tanker gik endnu engang tilbage i tiden til de dage, da han gik i »Forberassen«. Nu havde stræbsomme forældre igennem de rundt regnet 90 af de hundrede år, han havde gennemlevet, gjort alle tænkelige krumspring, for at deres skolepligtige unger skulle tage sig sirlige og velklædte ud, når de gik hjemmefra om morgenen, og de skulle også helst være nogenlunde anstændige at se på, når de vendte hjem efter skoletid, men idag: Ak, hvor forandret! Her stod en lille klynge, som formodentlig indeholdt såvel piger som drenge. Da begge køn, hvad hårpragt og påklædning angik, var så godt som identiske, var det i forbifarten ikke let at afgøre, hvad der var hvad. Blå, forvaskede lærreds-cowboybukser kunne vist godt betragtes som en slags fællesuniform, og de øvrige dele af »klunset« bidrog heller ikke meget til at adskille piger fra drenge. Jens Rasmus havde ofte den tanke, at det nærmest opfattedes som uanstændigt at skilte med forskellen, de to køn imellem, og selv havde han da også både hårlængde og »klude« efter gældende mode - man skulle jo nødtigt være »anderledes«.

Skolemapperne lå og flød på fortovet, så man måtte gå uden om dem, hvis man ikke ville træde på dem, hvad de bar præg af, at man havde budt dem adskillige gange før.

Jens Rasmus og Henrik gik ned ad Dr. Margrethevej, og den lille, støjende skare sluttede op bag dem. »Hvis vi kommer for sent får vi bare en skideballe, eller såd'n noget", kom det fra een, der ret sikkert måtte være en pige. »Skid hul i det, såd'n noget er sgu da ikke døden, det er bare ærgeligt«, kom det fra en anden i klyngen. »Slap af mand, vi når det sgu nok, og han er ikke så barsk, som han

glor til, ham Thon«, afsluttede en meget morgenfrisk gut og gjorde samtidig forsøg på at efterligne skolebestyrerens ansigtsudtryk, hvilket ikke lykkedes til fulde, da knægten for det første havde en kæmpeparok af skulderlangt hår, og dernæst manglede skæg og klangfuld mandsrøst. Det eneste lighedspunkt var brillerne og det faste blik i øjnene, så resultatet var i det store og hele mangelfuldt.

Da den meget livsglade lille skare trådte ind ad døren til skolens forgang, løb de lige ind i objektet for deres morskab. »Hej, Thon!«, Henrik løftede højre hånd med tommelfingeren opad og tilkendegav hermed, at han ønskede sin skolebestyrer en god morgen. »Hej!« lød svaret, og hermed var der kvitteret for den hilsen. Den næste i rækken gjorde blot et rask kast med hovedet og smilede frimodigt, hvorimod den sidste, som var en pige, slet intet sagde eller gjorde, da hun var lidt morgengnaven endnu. Jens Rasmus havde selvfølgelig ingen hue at tage af, og han huskede pludselig, hvor misundelig han for cirka et hundrede år tilbage havde været på Niels Jørgen fra Karen Olsdatterstræde, fordi han dengang kunne tillade sig at løbe barhovedet rundt, mens han, høkerens Jens Rasmus, hørte til »bedre folks børn«, og derfor pænt måtte gå med hue på gaden; men nu nød han det ikke engang, for sådan var det jo bare. Han standsede heller ikke og bukede, som han havde måttet gøre hver eneste skoledag i cirka 85 år. Han foretog slet og ret den samme opadgående bevægelse med hånden og den opadvendte tommelfinger og sagde »Hej«, men lidt respektstridigt forekom det ham nu at være og det kneb lidt for ham, ligesom det altid havde knebet at undlade det høflige »hr.«, når han tiltalte skolens bestyrer og de andre lærere. Og en lærerinde var nu altså stadigvæk »frøken«, skønt han fulgte pænt trop og undlod det når han talte til sine lærerinder, som så sandelig på ingen måde havde den mindste lighed med frøken Madsen eller de andre værdige og utilnærmelige »bedstemødre« i »Forberassen«. Men sige »du« til lærerinderne og lærerne - nej, der trak han nu grænsen.

Han havde vænnet sig til, at undervisningen havde ændret form, og at man nu godt kunne tillade sig at tale sammen i timerne, og han syntes, at han havde tilpasset sig det moderne skolesystem ret godt, skønt guderne skal vide, at det, sammenlignet med tidligere tiders systemer, var ret aparte. Sin skepsis overfor »tøserne« havde han sat til undervejs. Den forekom ham idag lidt komisk at tænke på. Det måtte indrømmes, at det nu om dage var mere skægt at være skole-dreng end det nogensinde havde været, men det kunne han jo ikke tale om til nogen. De ville iøvrigt heller ikke have troet

et hak af hans beretninger om »Forberassen« og de forhold, han havde gået i skole under.

En dag sidste år havde han nu trods alt ventet, at skolens mure var styrtet sammen. Han stod inde på bestyrerens kontor, da en dreng fra en af de andre klasser stak hovedet ind ad døren og nærmest råbte: »Ka' du ikke li'e ta' å låne mig en krone?« Spørgsmålet udløste ikke den reaktion, han havde ventet. Ikke engang en lille beskeden skideballe til den frimodige ungersvend, kun et ganske almindeligt afslag, givet med et dårligt skjult smil. Kan man nu forstå det? tænkte Jens Rasmus og rystede opgivende på hovedet, uden at nogen lagde mærke til det, og så forestillede han sig, hvordan frøken Madsen eller Wedel ville have taget den situation. Tænk, hvis man kunne have taget hele klassen fra i år med 100 år tilbage i tiden og præsenteret den for lærerne og »disciplene« i »Forberassen«. Der var helt sikkert opstået nogle uoverskuelige kommunikationsvanskeligheder.

En dag iagttog han i et frikvarter et par større drenge, der ganske åbenlyst var opslugt af interesse for et blad, hvis forside var prydet af et næsten uemballeret og efter attituden at dømme, meget lidt ærbart damemenneske. Da han fik snydt sig til også at se et par af billederne og en smule af teksten inde i bladet, tænkte han på sin i tyll draperede, kønsløse fe, som ridende på et stjernes kud smilede henført til ham fra de tre glansbilleder bag i regnebogen for rundt regnet et hundrede år siden. Han tænkte videre frem i tiden, på sine Rich's-billeder med »Markens og Skovens Dyr«, og på »Cocktail«, det uhørt uanstændige blad, som i 30'erne hang diskret placeret i bladkioskerne, og som han og hans jævnaldrende stjålent skævede til i forbifarten. Han og de andre børn havde skævet til så meget andet, når det tilbød sig i butiksvinduerne. I den første halvdel af sine 100 skoledrengear havde han skævet og ønsket, men kun meget sjældent var et ønske blevet opfyldt. »For det første har vi ikke råd til sådan noget, min dreng, og for det andet er det ikke sundt for børn at få alt, hvad de peger på«, havde hans far sagt, og så havde man slået sig til tåls med det, for sådan var det nu engang - og så var det ens for alle.

De senere år. Nå ja, Jens Rasmus prøvede at regne ud, hvor mange penge han egentlig havde fået derhjemme til legetøj og andet, som var helt og aldeles nødvendigt for ikke at stå tilbage for kammeraterne og dermed få komplekser. Han var klar over, at hundrede år var lang tid, men at der også var sket meget i den tid.

Meget var forandret, men om det også altid var til det bedre, kunne han ikke blive enig med sig selv om.

Eksamenstiden var forbi. Skolen havde afholdt sin afslutningsfest, hvor bestyreren havde talt, som bestyreren nu plejede at tale. Han havde taget afsked med de elever, der ikke skulle fortsætte i "Den Private Realskole«, og ønsket dem alle en god ferie. Enkeltvis eller i små klynger forlod eleverne skolebygningen, og så snart de var kommet ud på Dr. Margrethevej splittedes de for alle vinde under vild jubel. Hjem og på ferie!

Jens Rasmus stod helt alene tilbage på fortovet. Han var standset op lige ved parkering-forbudsskiltet og havde vendt sig om for endnu engang at betragte den røde skolebygning, hvori de 60 år af hans skoletid var tilbragt. Han sendte en tanke tilbage til årene i L1. Maglekildestræde og sukkede lettet. Han havde løst sin opgave og han havde fri nu. Jens Rasmus kikkede sig lidt stjålent omkring for at se, om nogen iagttog ham, og da ingen syntes at bemærke skoledrengen ved skiltet, trak han vejret dybt, krympede sig lidt sammen, åndede kraftigt ud og forsvandt som en let tåge ud i sommerluften.

En skoles udvikling

af

Lotte Fang

Det centrale Roskilde i 1870'erne, med rådhuset fra 1840 og 1700-tallets lave huse tillige med »moderne« bygninger fra 1800-tallet.

1871

Roskilde er på dette tidspunkt en jævn stor købstad med 33 gader og lidt over 300 huse, hvoraf mange endnu har 1700-tallets præg. Byens indbyggere - 5221 - ernærer sig ved »handel, fabriks- og håndværksdrift, agerdyrkning, brændevinsbrænderi og fiskeri«. Skibsfarten har kun ringe betydning, »da indsejlingen er besværlig og havnen ligger for langt borte fra byen«. Derimod er jernbanen af betydning for byen. Roskilde er knudepunkt for den vestsjællandske og den sydsjællandske jernbane.

I denne by, der så småt begynder at skifte ansigt, som følge af den stigende velstand, går kun halvdelen af børnene i en skole. Resten får privatundervisning hjemme og får her indpodet de kundskaber, der skal til for at kunne blive indstillet til optagelsesprøve til 1. klasse på Katedralskolen.

Ved en lov af 1. april 1871 inddrages begyndelsesklasserne i landets stadsskoler. Eleverne, som før blev optaget ved 10 års alderen, skal nu være 12 år.

1872

I »Indbydelsesskrift til de årlige offentlige prøver i Roskilde Katedralskole i juni og juli 1872« skriver rektor Søren Povelsen om denne nye lov og meddeler forældrene hvad det indebærer for skolen. Her forsvinder 1. og 2. klasse og den gamle 3. klasse bliver nu lig med den nye 1. klasse. Den optagelsesprøve børnene også før skulle underkastes bliver sværere og Undervisningsministeriet har indskærpet skolerne at de skal vise omhu med denne prøve.

Denne lov stiller børnene, som har gjort sig klar til optagelsesprøve efter de gamle regler, i en meget vanskelig situation. Men rektor og skolens lærerkollegium er klar over disse besværligheder

og tilbyder forældrene at hjælpe med børnenes forberedelse til den nye 1. klasse, gennem oprettelse af forberedelsesklasser, som vil komme til at erstatte de nu inddragne første 2 klasser. Rektor Søren Povelsen tilbyder at overtage ledelsen af disse klasser og man kan begynde allerede næste år, da Undervisningsministeriet har givet den fornødne tilladelse til oprettelsen af disse klasser.

Rektor Søren Poulsen.

1873

Forberedelsesklasser oprettes under ledelse af adjunkt Fritsche, som leder dette arbejde i 10 år. Det er hovedsagelig lærere fra Katedralskolen, som underviser i disse klasser, som har til huse i den gamle vandkuranstalt i Lille Maglekildestræde.

For at blive optaget i disse forberedelsesklasser måtte børnene igennem en optagelsesprøve. Når den var vel overstået kunne børnene begynde i klasserne ved skoleårets begyndelse, de blev kaldt disciple og de skulle hver dag gennem »Kildehuset« for at komme i skole. Ad en dør mod øst kom de ind i tårnet, så gik vejen udenom det åbne bassin ind i en kroget, snæver gang, der udmundede i skolegården.

Skolen bestod af 4 klasseværelser og 1 værelse til lærerne, alle beliggende i kompleksets midterbygning, der ligesom delte gården i to.

I gården, som var grusbelagt, holdt disciplene til i frikvartererne. Det gik undertiden voldsomt til og flere rullede rundt i støvet. Om sommeren gjorde det ingenting, da var det let at børste af. Om vinteren var det værre, da var gårdspladsen et stort ælte af mudder og de unge mennesker så langt fra godt ud, når de havde stiftet nærmere bekendtskab med det. Hjælpen var dog nær. »Kildehuset« var bygget næsten sammen med komplekset og så rummeligt, at der var en lille lejlighed ovenpå. Heroppe boede fru Kornerup, som varetog rengøringen af forberedelsesklassernes værelser, og som næsten var at regne, som en mor for de 6-8 års drenge i skolen. Især kom hun til hjælp når de var blevet indsmurt i mudder.

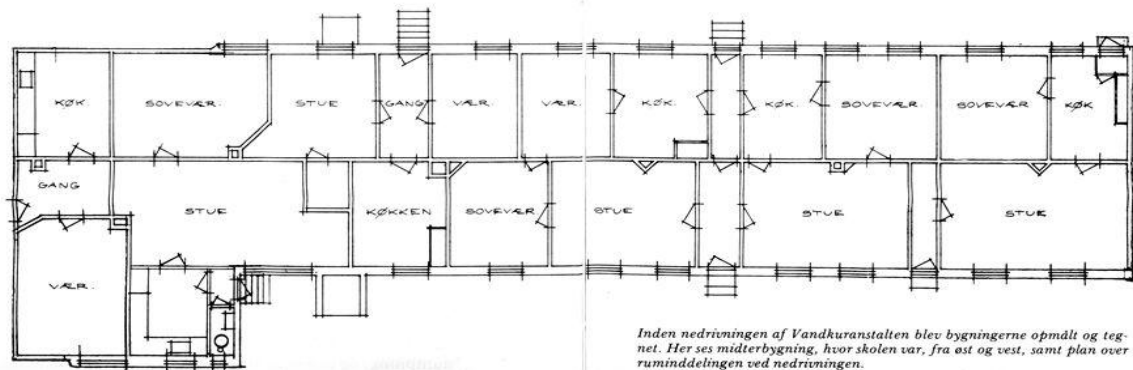
Så fulgtes de ad gennem »kildehuset«, hvor det åbne bassin i midten tiltrak sig opmærksomheden - med sit altid levende vand, der ligesom åndede - op ovenpå, hvor renselsesprocessen gik for sig.

Kildehuset i Lille Maglekildestræde. Skolens ældste indgang.

1874

I de forløbne år har rektor Søren Povelsen i skoleårene 1872-74 oprettet 2 gange 2. og 3. klasser. Dette er gjort for at mildne overgangen fra den gamle til den nye skoleordning. Dette har betydet ingen børn har måttet gå ud af skolen på grund af dumping, og man har kunnet opbygge en forberedelsesskole.

Inden nedrivningen af Vandkuranstalten blev bygningerne opmålt og tegnet. Her ses midterbygning, hvor skolen var, fra øst og vest, samt plan over ruminddelingen ved nedrivningen.

1875

Forberedelsesklasserne fungerer nu som forberedelsesskole til Katedralskolen. Den får 5 klassetrin.

De Forældre eller Værger, som ved det næste Skoleaars Begyndelse ønske Sønner eller Myndlinger optagne i Lærernes Forberedelsesklasser, der ere traadte i Stedet for de ved Lov af 1. April 1871 inddragne Begyndelsesklasser af Latinskolen, ville behage at tilstille undertegnede Anmeldelse. Optagelsesprøven finder Sted Mandagen den

12. Juli Kl. 10 Form.

Roeskilde d. 2. Juni 1875.

F r i t s c h e,
Overlærer.

Annonce i Roskilde Tidende 1875.

*Adjunkt
Fritsche.*

1882

En kongelig forordning fastslår, at elever fra forberedelsesskoler som underkaster sig statsskolens (Katedralskolens) rektors tilsyn og overholder visse bestemmelser med hensyn til skoletid og fag, har fortrinsvis adgang til "den lærde skoles"- nederste klasse.

Adjunkt Fritsche udnævnes til rektor i Ribe og forberedelsesskolen skifter leder. Rektor Krarup har påtaget sig den øverste ledelse og repræsenterer skolen udadtil, men den daglige inspektion og ordning af de indre forhold ligger i hænderne på kandidat

Kandidat Østrup.

Østrup, som ejer skolen i forening med de af Katedralskolens overlærere og adjunkter, som deltager i forberedelsesskolens undervisning.

Skolens formål er at forberede børn til optagelse i Katedralskolen. Der optages drenge i 6-8 års alderen.

1887

Lærerne, som underviser på forberedelsesskolen får 50 øre i timen, men de får ved årets udgang del af overskudet. Dette kan beløbe sig til ca. 60 kr. til hver.

1891

Skolen har 69 disciple. Heraf optages dette år 12 i Katedralskolen, dels som ”studerende”- d.v.s. i gymnasiet, dels som realdisciple d.v.s. disse elever sigter mod realeksamen.

1892

Antallet af disciple er 70, som fordeler sig i de 5 klasser på følgende måde:

- 5. klasse 24 disciple
- 4. klasse 18
- 3. klasse 8
- 2. klasse 10
- 1. klasse 10

Skolepengene er for 1. klasse 4 kroner, for 2. klasse 5 kroner og endnu 1 krone mere for disciple i 3. klasse. Derimod koster det for 4. og 5. klasses vedkommende 10 kroner - for alle klasser er det om måneden.

Hvis der går to brødre på skolen for eksempel i 4. og 5. klasse, da betaler den ene kun 2 kr.

Nyoptagne disciple erlægges for august måned kun halv månedsbetaling.

1895

Frøken Julie Madsen overtager ledelsen af de 3 lavere klasser i forberedelsesskolen. Kandidat Østrup leder stadigvæk de 2 øverste klasser. Disse 2 klasser flytter til lokaler på Katedralskolen, mens frøken Madsens klasser forbliver på Maglekilde.

1904

Ved lov af 1903 bliver det højere skolevæsen omordnet. Dette medfører at der ikke mere er plads til forberedelsesskolens 2 klasser på Katedralskolen. De flytter tilbage til Maglekilde og får sammen med de 3 klasser der, nye lokaler i midterbygningen.

1905

»En august-morgen i det Herrens år 1905 gik jeg ned ad Maglekildebakken. Jeg var stolt og meget spændt, for jeg skulle i skole for første gang. På ryggen havde jeg tornyster, og min store bror, der allerede gik i skole, holdt mig i hånden. Forberedelsesskolen til Roskilde Katedralskole havde til huse i den gamle Maglekilde Kur-og Brøndanstalt i nogle lave, grå bygninger, som sikkert var henved 100 år gamle. Lige uden for bygningen var der et bassin, hvor Maglekilden boblede frem af jorden.

I denne skole gik jeg i fire år. Der var fem klasser, men jeg sprang anden klasse over. Skolen blev ledet af frøken Julie Madsen, en rigtig lærerindetype, samt af cand. theol. Østrup. Skolen blev kaldt »Forberassen«, og eleverne benævntes »Skrigerne«.

Da jeg begyndte at gå i skole, var der nogle af de andre drenge, der syntes, at jeg skulle kanøfles, men da jeg var flink til at

bruge næverne, hævdede jeg mig med det samme og blev straks optaget i kredsen.

I eksamenstiden havde vi mange fritimer og foretog da strejftog ind i Maglekildes gamle kældre og underjordiske gange. Det var uhyre spændende. Om vinteren havde vi glidebaner i skolegården. En af mine kammerater væltede mig engang, og resultatet var, at vi kom op at slås. Østrup overværede kampen, indtil den var afsluttet med et nederlag for den angribende dreng. Han var dommer i kampen og overvågede, at alt gik sømmeligt til.

I 1909 tog jeg eksamen og blev flyttet op i første mellem på latin-skolen. Jeg var nu »Fedtlatin«*, som vi blev kaldt af drengene på borger-skolen.* «

Lille Maglekildestræde 1905 med det åbne bassin foran indgangen til skolen.

Forberedelsesskolen til Roskilde Katedralskole ejes af et inter-essentskab, der består af de fleste af lærerne ved Katedralskolen og ledes af rektor. Den har 4 klasser. For 1. og 2. klasse er frøken Julie Madsen forstanderinde. Kandidat Østrup har den daglige inspektion i 3. og 4. klasse. Antallet af disciple er 70, der er fordelt i klasserne således:

4. Klasse 22 Disciple

3. klasse 15 Disciple

2. klasse 20 Disciple

1. klasse 13 Disciple

For 4. klasse koster det 10 kr. om måneden, for 3. klasse og 2. klasse 8 kr. og for 1. klasse 5 kr. Indskrivningspengene er 4 kr. Brændselspenge også 4 kr. Af søskende giver den ældste fuld betaling, hver af de andre 2 kr. mindre, dog ikke i 1. klasse. Der optages drenge og piger i 6 års alderen. Det er første gang skolen i sit årsskrift skriver at også piger kan komme i skolen.

1. 1911

Kandidat Østrup holder op med at virke ved skolen. Han har været dens leder i 29 år. Frøken Julie Madsen overtager ledelsen. Skolen har 86 elever, stadig kaldet disciple.

Frøken Julie Madsen.

1914

Forholdene på Maglekilde er nu for trange og elevtallet steget til 142. Man beslutter sig for at bygge en tidssvarende skolebygning med gymnastiksal.

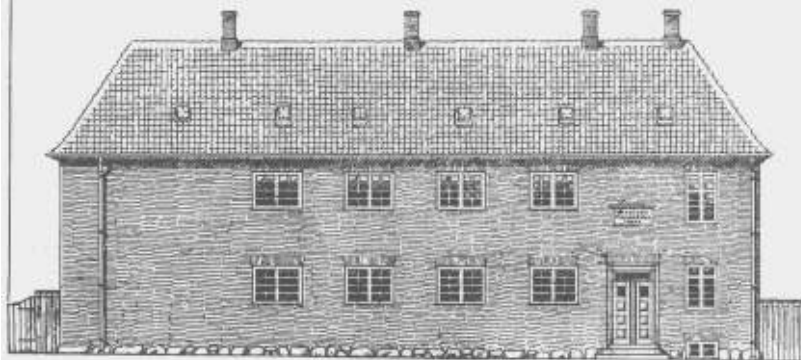
Skolen ejes af interessentskabet: »Roskilde Katedralskoles Forberedelsesskole«. Det består af de »kongelig udnævnte« lærere, som ønsker at være medlemmer, hvilket er langt de fleste af lærerne ved Katedralskolen.

Interessentskabets bestyrelse er: Rektor Bertelsen (formand), adjunkt Norup (næstformand) og overlærer Mikkelsen (kasserer).

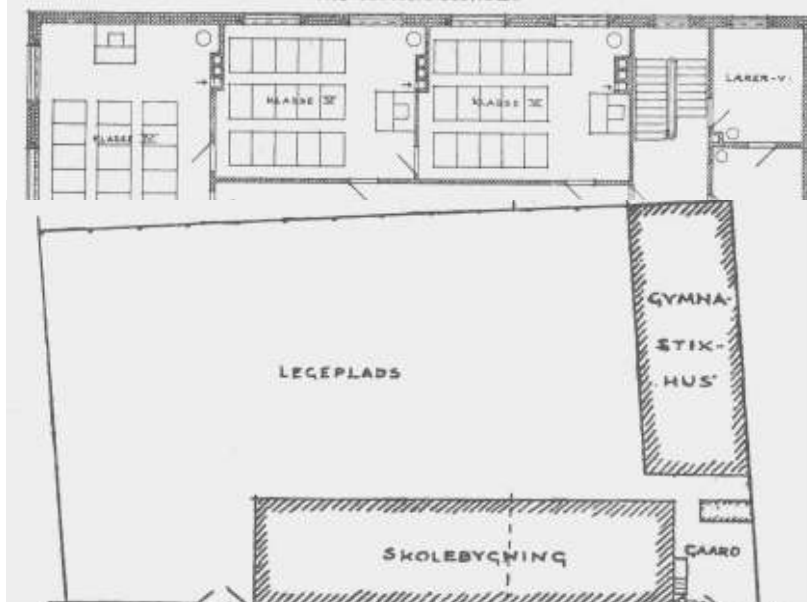
Den 14. januar skødes grunden i Klosterhusstræde (nu Dr. Margrethesvej) til interessentskabet. Grunden koster 7.000 kr., skolens lærere indskyder hver 1.000 kr. Den 20. august står skolen færdig ved det nye skoleårs begyndelse.

Forberedelsesskolen er en 5 klasses barneskole, som optager drenge og piger i 6 års alderen og underviser dem med det formål at dygtiggøre dem til optagelse i Katedralskolens 1. mellemskoleklasse i 11- års alderen. Skolens bestyrerinde er frøken Julie Madsen og rektor Bertelsen fører tilsyn med skolen.

FORBEREDELSESSKOLE TIL ROSKILDE KATEDRALSKOLE

AGD KLOSTERHUSSTRÆDE

I skolens årsskrift 1915 gengives en tegning af skolens facade mod Dr. Margrethesvej, en plan over fordelingen af klasseværelser på 1. sal, samt en plan over skolebygningerne beliggende på grunden.

1915

Ordensregler

2. Eleverne må om morgenen møde senest 8.25, tidligst - med undtagelse af rejsende - 8.10. Ingen elev må i skoletiden forlade skolen uden bestyrerindens tilladelse.
3. Hvis en elev ikke er rask og derfor ikke må komme på legepladsen i frikvartererne eller deltage i gymnastik, medbringes skriftlig meddelelse fra hjemmet. Ønskes eleven fritaget for gymnastik i længere tid, bringes tillige lægeattest.
4. Elever, som har forsømt skolen, må, når de atter møder, bringe skriftlig meddelelse om, hvorfor de har forsømt og hvor mange dage.
5. Eleverne må ikke medbringe morskabsbøger, slikkeri eller andre sager end sådanne, som skal bruges på skolen. Al handlen og bytten mellem eleverne er forbudt.
6. Har eleverne af en eller anden grund penge med på skolen, må de give bestyrerinden dem i forvaring til skoletidens slutning.
7. Bøger, kort, gymnastiksko m.m. må være forsynede med tydeligt navn. Det samme gælder galocher samt drengenes huer og frakker. Bøgerne forsynes med omslagspapir.
8. Har en elev mistet noget på skolen, må det meldes straks.
9. Eleverne har ikke adgang til andre klasser end deres egen. At låne bøger, kort eller lignende hos hinanden er forbudt.
10. Al forsætlig beskadigelse af noget skolen tilhørende er strengt forbudt, og skaden må erstattes af vedkommende elev.
11. Eleverne skal gå stille og ordentligt til og fra skole.
12. De kvindelige elevers skoledragt bedes i vintermånederne indrettet således, at omklædning til gymnastik kan undgås (mørke benklæder, nederdel og bluse).

1919

Enhver elev må være forsynet med penalhus med tilbehør, linial, tavlen nr. 7 (ikke linieret), svamp i voksdugspose og gymnastiksko. De kvindelige elever i 5., 4., 3. og 2. klasse skal endvidere medbringe: Syæske (ikke for stor) med fingerbøl, nålebog og saks med navn.

1920

Skolens naturhistoriske samling

har i årets løb modtaget følgende gaver, for hvilke skolen bringer giv-
verne sin bedste tak:

- En samling fugleæg (Gustav Mandrup).
- Lærkerede (Helge Poulsen).
- Et udstoppet egern (Erik Tage-Hansen).
- Kranie af kat (Jan Bastiansen).
- Hvepsere (Henning Christiansen).
- Ligustersværmer (Jonna Wedel-Larsen).
- Ælling (Carl Verner Petersen).
- Kokon af silkesommerfugl (Werner Thornberg).
- Kranie af rådyr og salamander i spiritus (Henrik Wolff
Jürgensen).
- Skeletdele af markmus (Find Andersen).
- Gulspurv (Eggert Knuth).
- En samling forskellige stenarter (Erhard Flensburg).
- Stærkasse med 2 udstoppede stær (Gunnar Andersen).
- Flintkile (Poul Christiansen).
- Stærrede (Agnes Jonstad-Møller).

1924

Igennem en årrække har Undervisningsministeriet stillet sig »li-
gegyldig neutralt" overfor forberedelsesskolerne. Ministeriet ønsker dem
om muligt afskaffet og finder det bedst at modarbejde deres virksomhed.
Man har stærkere og stærkere forlangt, at det skulle forbydes statssko-
lernes fast ansatte lærere at deltage i disse skolers administration, ledelse
og undervisning. Interessentskabet har følt det nærmede sig en afgørelse
og mens man endnu kan bestemme selv, har man indbudt forældrekre-
den til møde i skolens gymnastiksal tirsdag d. 13. maj for at meddele
beslutningen om at lade skolen overgå på andre hænder og betro dens
fremtidige drift til en person, som man har fuld tillid til vil føre skolen
videre i den samme ånd. Man foreslår fhv. kursusbestyrer i København,
cand. phil. I. P. Wedel til skolebestyrer.

Den 14. august skødes skolen til I. P. Wedel, som nu er skolens ejer og leder fra skoleårets begyndelse d. 15. august.

Skolen skifter navn til: Roskilde Private Fællesskole, samt forberedelsesskole til Katedralskolen. Skolen har 145 elever.

Skolebestyrer I. P. Wedel.

1925

Bestyrerinde frk. Julie Madsen trækker sig tilbage efter 30 års virke. Skolen udvides med en 6. klasse.

1926

Skolen udvides atter nu med en 7. klasse.

1927

Udvidelsen fortsætter denne gang med en 8. klasse, så det er muligt for de elever, der ved udgangen af den skolepligtige alder skal ud i det praktiske liv, at forblive på skolen hele deres skoletid, hvad man mener er af betydning for at opnå det bedst mulige resultat af undervisningen.

1928

Efter flere forældres ønske oprettes i september en børnehave efter Frøbles system. Børnehaven oprettes så enebørn eller yngre søskende til skolens elever kan blive beskæftiget nogle formiddags-

timer ved »nyttigt, fornøjeligt og ikke mindst opdragende arbejde«. Piger og drenge optages fra 4 års alderen og kan godt beskæftiges 2 år i børnehaven, idet arbejdet varieres, således børnene når videre det andet år. Betaling 8 kr. pr. måned i september-juni. I juli og august er der sommerferie.

13.

1934

7. august skifter skolen ejer.

I. P. Wedel sælger til skolebestyrer P. Johs. Sørensen, Roskilde. Købesummen er 55.000kr.

Skolebestyrer P. Johs. Sørensen.

1937

Lærer Johs. Bjerg-Nielsen køber 1. januar skolen for 81.000 kr. af P. Johs. Sørensen. Der går 87 elever på skolen.

I en årrække er der blevet drøftet at udvide skolen til også at omfatte en mellem- og realskole. Da det ser ud til der er basis for en sådan udvidelse nu, indledes forhandlinger og de resulterer i tilladelse til den ønskede udvidelse.

Der optages en 1. mellemskoleklasse, som hvert år vil rykke et trin videre, indtil der er opbygget en mellemskole med 4 klassetrin og en realskole. Til forældre, der ønsker, deres børn skal have mellem- eller realeksamen tilrådes det at lade børnene begynde på denne i 11-12 års alderen.

Skolen fortsætter som hidtil som forberedelsesskole til Katedral-skolen.

Denne udvidelse af skolens klasser medfører pladsmangel, skolebygningen udvides derfor, for at give plads til det øgede elevtal.

1938

Ud på foråret forandres skolens navn til: Roskilde Private Realskolen for Piger og Dreng. Navnet peger mod skolens mål realeksamen, men skolens funktion som forberedelsesskolen til Katedralskolen fortsætter. Skolen har 105 elever og 17 besøger børnehaven, hvor børnene kan begynde som 4 årige og fortsætte indtil skolealderen.

1939

Den 3. marts holdes den første skolefest. Der blev oplæst eventyr af H. C. Andersen og dansen som blev indledt med en polonaise varede til kl. 1 kun afbrudt af en kotillon og nogle små sketsch opført af elever i 1. -2. mellem. Aftenen var så vellykket, det blev besluttet at fortsætte med skolefester.

1941

Ved Undervisningsministeriets skrivelse af 8. januar har skolen nu ret til at afholde mellemskoleeksamen. Det første hold elever føres op til denne eksamen.

1942

Det første hold elever føres op til realeksamen. Skolen står nu ved afslutningen af den påtænkte udvidelse: foruden forberedelsesskole også at være en eksamensberettiget mellem- og realskole.

1943

Børnehaven ophører.

1945

Tuberkuloseundersøgelse indføres for skolens elever og lærere. Dr. med. Vilh. Møller-Christensen ansættes fra efteråret, som skolelæge.

1958

Forskoleloven af 18. juni medfører elever ikke optages på Katedralskolen før efter 7. klasse = 2. mellemskoleklasse. Eleverne fortsætter nu på skolen indtil dette tidspunkt. De børn, der allerede går i mellemskolen kommer dog ikke ind under denne bestemmelse, men fortsætter efter den gamle ordning.

1963

Nu træder loven af 18. juni 1958 i kraft. De elever, der allerede gik i mellemskolen i 1958 er nu »afviklet«.

1971

1. april går skolen over til at være en selvejende institution. 1. august fratræder skolens ejer og leder gennem 34 år, skolebestyrer Johs. Bjerg-Nielsen. Viceskoleinspektør Henning Thon bliver skolens nye leder. Dr. med. Vilh. Møller-Christensen afgår som skolelæge. Et hverv han har bestridt i 26 år. Dr. J. K. Poulsen bliver hans afløser.

9. august ved skoleårets begyndelse åbner også den nyoprettede børnehaveklasse.

Skolebestyrer Johs. Bjerg-Nielsen.

Skolebestyrer Henning Thon.

1972

Ved bortfaldet af realafdelingen på Katedralskolen i dette skoleår, ophører ordningen med at optage elever fra 7. klasse. Skolen påbegynder en 8. klasse. Undervisningen her sigter mod den statskontrollede prøve efter 9. klasse. Skolen stræber nu efter oprettelsen af 8. -10. klasser.

På initiativ af skolens bestyrelse oprettes en støtteforening for skolen kaldet: Roskilde private Realskoles Venner. Formålet er at give elevrådet og skolen økonomiske muligheder for at gøre indkøb, som må falde udenfor skolens ordinære budget. Foreningen har 60 medlemmer.

De forberedelsesklasser, der blev oprettet og som siden blev til forberedelsesskolen har hele sit virke arbejdet støt og roligt i pagt med tiden, fremtiden vil fortælle om dette kan videreføres. Skolens program for de kommende år lyder:

Vi mener

... at en privatskole må have sit eget ansigt - sin egen holdning - såvel pædagogisk som menneskeligt; dette skulle gerne komme til udtryk først og fremmest i skolens daglige liv, men også i skolens årsskrift, så forældrene herigennem kan få et indtryk af den skole, deres børn går på eller kommer til at gå på.

... man skal være glad for sin skole og glad for sit arbejde, hvis man skal have fuldt udbytte af sin skolegang; derfor har vi altid tid til at drøfte eventuelle problemer med såvel elever som forældre.

... at der ikke bør være flere elever i en skole, end at alle lærere og elever kender hinanden.

... at det er vigtigt, at der ikke er for mange elever i en klasse, derfor holder vi helst elevtallet i en klasse på under 24.

... at den bedste investering på langt sigt er investering i uddannelse, fordi man herigennem får flere valgmuligheder, når der skal vælges erhverv, hvilket igen betyder større chance for at finde et arbejde, man kan blive glad for, og det er vigtigere, end om det giver flere penge.

Litteraturliste

Hoffmeyer, Ada Bruhn: Artibus Ingenuis. 1965.

Indbydelsesskrift til de årlige offentlige prøver i Roskilde Katedralskole i juni og juli 1872.

Roars Kilde 1956. Heri Poul Petersens erindringer fra skolen 1905.

Skoleprogrammer 1890-1972.

Optegnelser af fhv. skolebestyrer Johs. Bjerg-Nielsen.

Erindringer af dir. Arthur Fang om skolen i 1800-tallets slutning.

Roskilde Private Realskole som selvejende institution

af

K. E. Jacobsen
formand for skolens bestyrelse

Ved afslutningshøjtideligheden i sommeren 1970 meddelte skolens bestyrer og ejer Johs. Bjerg-Nielsen, at han, efter at have drevet skolen i 37 år, havde truffet beslutning om at trække sig tilbage og lukke skolen. Lærerne var derfor opsagt, og bygningerne ville blive solgt til andet formål. For de af os, der ikke havde haft nogen tanke for en sådan mulighed, kom meddelelsen som et chok. Skulle vore børn ikke kunne fortsætte i deres gamle skole?

I løbet af en time var meget sket. Vi kom for at overvære en traditionel afslutningshøjtidelighed med glade 3. realere, flidspræmieoverrækkelse og skolebestyrerens tale og var nu forundrede og opfyldte af bekymring for vores børns fremtidige skolegang. Men samtidig var vi helt overbevist om, at en lukning af skolen var urimelig, og at vi ville forhindre, at det skete. - Et udvalg blev dannet, og interessen for at bevare skolen var stærk blandt forældre og lærere.

Den sommer blev der arbejdet som aldrig før. Problemer, som var os helt fremmede, skulle løses. Økonomiske muligheder skulle vurderes og undersøges. Ville lærerne være med, eller havde de allerede fået nye stillinger, kunne vi overtage bygningerne, hvordan drev man en skole, hvordan fandt vi en leder, hvilke tilladelser skulle der til? Kunne man bare købe en skole, som man køber en bagerbutik ... ?

Men uanset, hvilke forskellige i første omgang uløselige problemer, der tårnede sig op, så havde vi alle - uden klart at kunne definere det - en fornemmelse af, at det mål, vi havde sat os, var rigtigt. Vi ville bevare den alternative skole.

Og så kom støtten. Alle skolens lærere gav deres tilslutning til vort arbejde, og flere og flere forældre tilsagde os deres fulde støtte og hjælp til at fortsætte. I løbet af sommeren fik vi fra forskellige afdelinger af Undervisningsministeriet accept af vore planer. En aftale om leje af bygninger og inventar med køberet- og pligt blev etableret med Johs. Bjerg-Nielsen, og lærerne blev genansat i den nye selvejende institution. Johs. Bjerg-Nielsen indvilgede i at fortsætte som skolebestyrer indtil 1. april 1971. En af de vigtigste opgaver for udvalget var at vinde tid til at finde den bestyrer, der kunne lede skolen i fremtiden.

Efterhånden som arbejdet skred frem, blev vore tanker om den fremtidige skole mere klare, og på et stiftende møde i oktober redegjorde

jeg som repræsentant for udvalget for de planer, Vi havde udarbejdet og for de tanker, der lå bag vort arbejde.

Hvem har ansvaret for skolen?

Skolebestyreren har alene det pædagogiske ansvar. Han er ansvarlig overfor Undervisningsministeriet. Forældrene har gennem en bestyrelse ansvaret for administration og økonomi. Forældrenes indflydelse på den pædagogiske linie ligger deri, at det er bestyrelsen, der ansætter og afskediger skolelederen. Lærerne ansættes og afskediges efter indstilling fra skolelederen. I månedlige bestyrelsesmøder, hvor leder og lærerrådsformand deltager, træffes beslutningerne om administrative og økonomiske forhold, og leder og lærerrådsformand orienterer om forhold, der vedrører undervisningen.

Når forældre vælger en anden skole end den danske folkeskole, er der sikkert mange forskellige grunde hertil, men et fælles træk må være en eller anden utilfredshed med tilbudet fra den offentlige skole.

For mange forældre betyder det et afsavn at vælge en »privat« skole, men vi er fælles om vor interesse for vore børns undervisning og opdragelse og villige til at betale for at kunne vælge det, vi selv mener, er bedst for vore børn.

Vi tror på mindre enheder eller miljøer. Skolen må ikke være større, end at lærerne kender hinanden godt og ikke større, end at børnene kender hinanden. At de kan overskue selve bygningerne. Vi er sikre på, at grupper af elever eller lærere, der skal samarbejde om et fælles mål, ikke må overstige 20 i antal. Men det har ringe eller ingen betydning, om undervisningen finder sted i flotte betonbygninger, eller om den finder sted i en gammel bygning. Vi har det samme mål som forældre, der sender deres børn i folkeskolen, men vi tror ikke på de metoder og midler, man anvender der.

Vi vil gerne have en progressiv skole, der ikke er bange for at gå nye veje, men vi vil ikke se vore børn som forsøgskaniner for uigennemtænkte indfald. Vi bryder os ikke om enøjlet, forenklet indoktrinering.

Vi ønsker, at vore børn skal tilegne sig vigtige elementære kundskaber, og de skal lære at anvende deres kundskaber til selv at lære mere. De skal lære at arbejde, og de skal opleve glæden ved, at et arbejde lykkes. De skal lære, selvstændigt at tage stilling til tingene og at kunne formulere deres meninger.

Vi lægger stor vægt på at fremme den enkelte elevs selvstændighed, at give ham ansvar for eget valg, således at han bliver en bedre samfundsborger i et samfund, der stiller større og større krav til den enkelte borger. Vi håber, at vore børn, når de forlader skolen, tænker selvstændigt og ikke automatisk tænker med dem, der råber højst.

Vi ved, at disse hovedformål ikke kan nås, uden at vore børn trives i

skolen, og det er vort ansvar som forældre, der » ejer skolen«, at skaffe de rammer, der er nødvendige for trivsel.

Den allervigtigste forudsætning er et interesseret og dygtigt lærerkollegium, der sammen med en kvalificeret og kompetent leder accepterer forældrene som medansvarlige for opdragelsen. Et nært samarbejde mellem forældre og lærere er nødvendigt for at skabe tryghed for børnene.

Vi må dernæst skabe faste regler for det daglige samvær mellem eleverne indbyrdes og mellem lærere og elever. Det hed før disciplin, og det er egentlig det, vi mener, men vi tør ikke sige det. Spanskror, lusinger vil nogen tænke, men det er naturligvis totalt udelukket. Nej, vi vil netop ikke finde os i vold eller tyranni i skolen fra nogen side, og derfor må vi have faste rammer. Det giver tryghed og trivsel, også for den svageste.

Vor skole skal ikke være en skole for de udvalgte. Vi ved, at der er tradition for, at hovedparten af vore elever kommer fra såkaldt stærke miljøer, men vi ved også, at den sociale balance er vigtig, og forsøger derfor på mange måder at skabe udjævning. Det er vort mål at fastsætte en skoleafgift, der er så lav som muligt, at forhindre, at forældre, der i øvrigt er enige med os i vor sigte, ikke på grund af økonomiske forhold forhindres i at indmelde deres børn i skolen.

Jeg er mange gange blevet spurgt, hvorfor vi ikke solidariserer os med samfundets øvrige forældre og indmelder vore børn i folkeskolen og lader vore ideer, hvis de er bæredygtige, trænge igennem i folkeskolen.

Der er mange årsager hertil, men en af dem, og den vigtigste er, at det er her og nu vores Merete og Henrik skal undervises og medopdrages. Egoistisk ja, men vi føler, at den klare indflydelse, vi har gennem vor aktive deltagelse i skolens hverdag kan være afgørende for vore børns trivsel.

Fire år er gået, siden Roskilde Private Realskole overgik til selveje. Vi har nu fået foden under egen pult, institutionen har købt de gamle bygninger på Dr. Margrethesvej og projektet til udbygning og modernisering ligger klart. Fra 170 elever i 1969-1970 er elevtallet nu steget til 245, og snart er skolens max. elevantal nået. For skolen skal stadigvæk være den lille skole.

Af skolens materiel er en stor del allerede udskiftet til mere tidsvarende, og lokaleforholdene er forbedret. Økonomien er stabiliseret, og vi forældre glæder os over det intensive og engagerede samarbejde mellem leder og lærerkollegium. Vi føler, at vore børn trives, at vi har børn, der er glade for at gå på skolen, og at den undervisning, der gives vore børn, er den bedste, vi kan pege på.

Derfor føler jeg, at det var rigtigt af forældrene at træde til i sommeren 1970. Vi har måttet løse mange problemer i de sidste fire år og har

mange gange været i tvivl om, hvilken løsning vi skulle anvende, men dyb interesse i vore børns fremtid har været drivkraften, og en bedre findes ikke.

Historien om Jens Rasmus	side 3
En skoles udvikling	side 23
Roskilde Private Realskole som selvejende institution	side 43

»Fra dengang til nu« er udsendt i anledning af Roskilde Private Realskoles 100 års jubilæum. Vignetteme er tegnet af Jørgen Brendekilde. Trykt hos Fair- Print AS, Roskilde.